

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj VII. V Ljubljani 15. januarja 1867. List 2.

Učiteljevo veselje.

Vedno živim mlada leta,   Kedar mladi duh se dviga,
Dvakrat cvetje mi cvetè;   Srečno pervikrat zletí —
Mladi raj mi vence spleta,   V meni moč se nova vžiga,
Setev krasni sad dajè.   Duša se mi spet mladí.

Kedar vidim serca vdana,
Ki za dobro sem jih vnel —
Zdrava mi je vsaka rana,
Ž njimi sem otrok vesel.

A. P.

Materni jezik v ljudski šoli.

Spisal J. Delakorde.

Ljudska šola je izmed naj prvih in naj terdnejših podlag
ljudske sreče. Da pa je ljudska šola v resnici to, kar mora
biti, naj bo národna, postavljena na národno podlago in vrav-
nana po duhu in v duhu národa in njihovega jezika. V doma-
čem jeziku naj se torej podučujejo otroci v vseh rečeh, ktere
so jim potrebne v časno in večno srečo; v njem se vsaja v
mlada serca strah božji in stud do greha; v njem se vnema
ljubezen do domovine, do národa, do njegovih šeg in navad; v
njem se izrejšajo pogumni in zvesti vojaki, skerbni očetje in

dobre matere. Iz tega se vidi, da gre v slovenski ljudski šoli slovenskemu jeziku odločevati naj več ur, ker v njem se učé otroci pametno misliti, umno presojevati in prevdarjati, pravilno govoriti, lepo in umevno brati, pravilno pisati, da umejo javna pisma, in jih po potrebi izdelujejo sebi in drugim.

Tudi se otroci vadijo prepevati mile domače pesmi, ktere jih pošteno razveseljujejo. Sploh se mora reči: vsi potrebni in koristni nauki naj se slovenski mladini razlagajo in v spomin vtiskujejo le v milem domačem jeziku! Tako je poduk mikaven, in otroci radi hodijo v šolo, ker sami spoznajo, da se tukaj naučé veliko koristnega. Ako se učenci podučujejo v domačem jeziku, ne pozabijo tako hitro naukov, kedar iz šole ostanejo, marveč tiste ohranijo, in se po njih ravnavajo vse svoje žive dni.

Da pa toliko šol ne spolnuje te svoje naloge, je krivo med drugim tudi podučevanje v tujem jeziku, s katerim se otroci v šolo prišedši že terpinčijo (ali saj so se terpinčili. Vred.). Vsak, kdor ima le zdravo pamet, priterditi mora, da se malozmožni otroci tujega jezika z velikim trudom in s slabim vspehom vadijo, ker še maternega pravilno ne umejo. Otroci se silijo na vso moč s tujimi besedami, katerih prebaviti ne morejo, in ne umevši jih, zgubé veselje do šole in do drugih naukov, ker pozneje niso krop, ne voda, mlačni do vere in domovine. Dokler se ne bo v naših šolah učil naj poprej materinski jezik, in potem še le tuji jeziki, kakor je to navadno pri drugih izobraženih narodih, dótlej ne bodo naše šole zadostovale svoji imenitni in važni nalogi. (Se je že veliko na bolje obernilo; kar pa še ni, pa hoče biti; kolo časa neprenehoma naprej dirja. Vred.)

Národ na domači podlagi izrejen bo v nekterih letih ves drugačen, ne bo se odveč tujstvu vklanjal in domače ošabno preziral; ljudstvo ne bo več mlačno do šol, ter bo spoznalo njih korist in potrebo za družinsko zivljenje.

V nekterih šolah se še zmiraj dokaj časa potrati z manj potrebnimi nauki, tako da premalo časa ostaja za bolj potrebne domače nauke; po šolah naj bi povsod veljale besede: Malo, pa to dobro — potrebno pred koristnim. (Ker se pa besede »potrebno« in »koristno« zeló dajo raztegniti, in jih vsakdo po svoje tolmači, je tedaj toliko različnih misli o šolskih naukih. Vred.)

Pomenki

o slovenskem pisanji.

II.

U. Kolikor glav — toliko obrazov, in kolikor človekov — toliko vekov. To je sicer res; vendar so si ljudje, da so razni po licu in po glasu, med seboj podobni tim bolj, čim bliže so si v rodu. Ali je to tudi med jeziki?

T. I tudi, in pa še tako, da učenjaci vse jezike, kar se jih govori na svetu, po vzajemni podobnosti devajo zdaj v štiri (Šafařík), zdaj v tri (Schleicher) rede; in med temi so spet znamenja, ktera kažejo, da so tudi ti iz enega in ravno tistega vira.

U. Kteri so pač tisti trije redi, v katerih se vjemajo vsi drugi?

T. Pervi ima v sebi jezike enozložne (die einsilbigen), drugi prilepne (die agglutinerenden), tretji pa pregibne (die flectierenden). Kar se v tretjem redu s skloni in spregami, to se v drugem zaznamnja z raznimi nastavki in pridévki ali pilepki. Vsak red ima se vé mnogo razredov.

U. Slovani sklanjamo in spregamo, tedaj smo po jeziku iz tretjega reda.

T. Kar nas je indogermanskega ali indoevropskega plemena, smo sploh iz tega reda; iz drugega so v Evropi le madjarski, turški in nekteri mongolski rodovi.

U. Kaj če reči to: indogermanskega ali indoevropskega plemena?

T. S to besedo hočejo zaznamnjati sorodne národe po Aziji in Evropi, po dveh naj slavnjših, po Indih in po Germanih.

U. Kobi že djali: vindogermanskega, bi ne oporekal, da bi Vindi t. j. Slovani bili pred Germani!

T. Imenujejo jih torej raji: indoevropsko, ali tudi ariško vzhodnje in zahodnje pleme.

U. In koliko razredov šteje naš red?

T. Osem, in po versti so tako-le: 1) indiški, 2) iranški, 3) gerški, 4) latinski, 5) litvanski, 6) slovanški, 7) celtiški, in 8) germanski razred. V prvem slovi zlasti jezik staroindiški ali sanskritski; v drugem staroperziški

ali zenda; gerški, latinski in celtiški so le knjižni jeziki; germanskim ali nemškim na čelu je nekdanji gotiški; slovanski so pa najbliže litevskim ali litvanskim, in po tem, pravijo, sanskritskemu.

III.

U. Govoriti je nama le o razredu slovanskem; vendar, ker imé „sanskrit“ nekteri vedno svalkajo po ustih, povej mi, kaj da pomeni.

T. „Sanskrit“ je stari Indom, sveti jezik, ki se je zlasti po braminih zgodaj olikal, kar že beseda kaže: samskrta ali sanskrta (iz sam cum s' in krtas, krtas, krtam factus-a-um, iz korenike kr ali kar) t. j. samskrtabhâšâ, lingua perfecta, doveršen ali popolnoma jezik (vid. A. Weber, ind. Litg. str. 168, in Knjiž. II, 4), da se razloči od prostih ljudskih narečij.

U. S tim popolnoma jezikom je v rodu tedaj tudi slovanski?

T. Zdi se mi, da je razred slovanski sam košata lipa z mnogimi verhovi in vejami, z živim zelenim perjem in lepim belim cvetjem, po katerem šumijo marljive bučelice iskaje sladkega jezikoslovnega medú. Zdi se mi, da je razred slovanski sam velika zadruška, v kateri živijo veselo napredovaje mnoge krepke družine slovanske.

U. Pa so vendar vse družine le ena zadruška, kakor vse veje s svojimi verhovi le ena lipa? Ali nismo Slovani vsi le en národ, ali nimamo vsi le enega jezika?

T. Smo en národ smo, in sicer velikansk národ, ki ima v sebi več národovskih družin ali rodov, kateri se ločijo spet med seboj po jeziku in po slovstvu. — Doslej, žali Bog! skupnega ali vzajemnega jezika Slovani nimamo.

U. Ali ga pa nismo že imeli? Ali ni prvi književni jezik ravno staroslovenščina, mati vsem sedanjim narečjem slovanskim? Ali ne pravi v tem smislu „Jezičnik“ v glasovitem pismu svojem, da ima novoslovenščina prva pravico do svoje matere in da se potem ima likati po bližnjih narečjih slovanskih, z vednim ozirom na staroslovenščino? Ali nama ni govoriti le o jeziku slovanskem in njegovih narečjih? Mar imamo Slovani celó več jezikov? Koliko jih torej šteje razred slovanski, in kako se vjemajo med seboj?

T. To je vprašanje silo imenitno, o katerem se hočeva tedaj letos prijazno razgovarjati tako, da spolnujeva nalogo, katero je dal nama „Jezičnik“, da pa vendar ne bo mogel očitati nama Znojemski, kar pôje od Slovencev:

Da čerka le mori,
In duh duhá živí,
To kliče celi svet;
Slovenec za duhá
Pa boljšega kaj zna,
Za čerko le je vnet!

P a š n i k.

Koliko? Več učiteljev je, ki mislijo, da v šoli napredujejo le tako, če učence dalje in dalje silijo in ž njimi pri podučevanju neprenehoma naprej hité, ter mislijo, da so že vse storili, če so učencem prav veliko govorili in jim v eno mer dalje kazali. Tako se godí že pri pervincih v prvem razredu, pa tudi pozneje v višjih razredih in šolah. Učitelj si misli: „Pred ko dokončam svojo tvarino, bolje je, pred sem brez skerbi; kdor učencev zaostane, naj se pa še eno leto učí“. Ljubi moj! to so kaj puhle misli, ktere bi se v glavi modrega učitelja nikoli ne smele roditi, še manj pa spolnovati. Taki učitelji so se, berž ko ne, tudi sami tako učili, to je, da so hiteli do grizljeja svojega kruha, in niso imeli časa premišljevati, kam gredo, da je njih praví namen le v tem, da odgojevaje podučujejo. Učí tedaj svoje učence le toliko, kolikor more njih um prebaviti; in napredovaj le takrat, kedar vidiš, da ti tvoji učenci s stopinjo za stopinjo zvesto in gotovo sledijo. Kakor hitro pa zapaziš, da ti učenci zaostajajo, stoj tudi ti, in poglej, kdo je kriv, in kje je zapreka, da učenci ne morejo za teboj.

Zlata zastavica. Pri nekem imenitnem učiteljskem zboru, je nekdo zbranim učiteljem zastavil vprašanje: „Kako je to, da učenci tako hitro pozabijo, kar se naučé?“ To vprašanje je bilo res prav zbadljivo, pa je gotovo segalo v dno serca marsikteremu lahkomišljenemu učitelju. In res je taka, čemu pa bi se učenci in učitelj trudili, ako se učenje in trud

skadijo po malem, kakor zjutranja megla, ki leži pomladi v vlažni dolini. Ni ga učitelja, da bi pri svojem podučevanju že ne bil skušal te grenke resnice; toda malo pa jih je še bilo, ki bi bili prav resno premišljevali in pretehtovali, zakaj se tako godi. Na to prevažno vprašanje so nekteri učitelji odgovarjali tako, drugi tako. Eni so djali, da je šolsko podučevanje premnogoterno, da se učenci preveč reči ob enem učé, da po tem nobene ne znajo dobro i. t. d. Drugi so terdili, da se šolski poduk prezgodaj preterguje in celó takrat, ko ga učenci ravno začnejo sprejemati i. t. d. **Zeno besedo:** ni ga bilo v zboru človeka, da bi bil mogel to nit prav razmotati. „Ker temu vprašanju nihče ne pride do živega“, pravi bistri vprašavec, „ga vam razvozlam jaz, in pravim: Učite tako, da bodo učenci tudi z očmi vidili vse, kar jih učite, to je, kažite jim reči, od katerih jim pripovedujete“. In glejte! ta hip se je rodil toliko imenitni kazavni poduk v šoli.

Šolsko blagó.

Lan, platno. Učenci berejo (v »Abecedniku« pod št. 28.): »Lan je rastlina. Kako se prideluje lan? Česa je treba, da dobimo platno in poslednjič obleko?

Učitelj nadaljuje: Lan je predivnata rastlina. Predivnate rastline imajo kožo ali lup in hiko po stebelu tako, da dajo lakno ali predivo. Taki rastlini ste pri nas lan in konoplje. Lan je dvojnega plemena: prezlej, kteremu zrele glavice popokajo, da se seme iz njih strese, in pa tisti, ktereга glavice cele ostanejo, in se potem starejo, da se dobí seme. Lan sejejo jeseni, da še le drugo leto zori, ali pa spomladi, kedar mine zima; prvemu pravijo ozmec, drugemu jari. Berž ko lan pet palcev visok zraste, ga je treba pleti in sicer tolikrat, kolikrat se pokaže kaj plevela. Zakaj tako? Kako plevel rastlinam škoduje? Če lan prav velik in gost zraste, nataknejo sim ter tje po njem velikih vej. Kaj pravite, čemu so mu te veje? Ali lan more lepo dorašati, če poleže? Kako lan cvetè? Ko lan dozori, ga porujejo, in če je prezlej, mu osmukajo glavice, ali ga rafnjajo, zato ker bi suhemu se glavice razpočile, in seme bi se zgubilo. Drugi lan pa se prej posuši, in potem rafnjá. Za tem ga razgrinjajo po travnikih, senožetih ali praznih njivah, da se na rōsi rosí ali godí. Zato je treba kakih treh tednov. Ko je lan izrosén, se posuši v sušivnici in tarice ga s terlico otarejo. Kdo je vidil, kako? Tako se pridobí predivo, ki ga potem na grebenu omikajo, kjer se tulje odločijo. Boljše pridivo se imenuje praznje. Predica ga dene pri kolo-vratu na preslico, in ga préde. Potem se preja namota na motovilo, s ktereга se delajo klopčiki ali štrene. Štrene perejo in včasi tudi na

solncu belijo. Tkalec prejo osnuje, in jo navije v statve na vreteno, in tkê iz preje platno. Kako? Kakšna so berda? kakšna je snuvavnica? kakšen je greben? Platno belijo na solncu tako, da ga kropè z vodo tako dolgo, da je belo.

Iz platna dela šivilja ali mojskra srajce, srajčice, rjuhe, zavratnice, kape i. t. d. V prejšnjih časih so kmečki ljudje imeli vso obleko iz domačega platna, zato je Vodnik pel;

»Imam oblačilo
Z domačga padvana,
Ženica pa krilo
Iz prav'ga mezlana«.

Pa tudi kupčevali so nekđaj z domačim platnom. Vodnik je tudi djal :

»Če bo bolj pridna po zimi predica,
Dalj bo razljala podalcem petica«.

In zopet: »Lanovi Slovincem cekine nesó«.

(Bolj zmožnim učencem beri in razlagaj še pesem o l a n u. (Glej »Nov.« l. 1857. l. 48!)

Knjige za ljudske šole.

Mislimo, da marsikomu vstrežemo, če „Tovars“ pokaže enkrat vse knjige, ki so sedaj zapovedane in se rabijo v naših ljudskih šolah. Imenik ta ima „Katalog des k. k. Schulbücher-Verlages in Wien. 1866.

1. 0 veroznanstvu.

Mali katekizem za prvošolce (3 pole), veljá 9 kr.

Keršanski katoliški nauk, okrajšan spisek iz velikega katekizma v prašanjih in odgovorih (11 pol), veljá 27 kr.

Mali katekizem v prašanjih in odgovorih za katoliške ljudske šole ($2\frac{1}{2}$ pole), veljá 7 kr.

Keršanski nauk v vprašanjih in odgovorih za četrti razred začetnih šol (13 pol), veljá 32 kr.

Veliki katekizem za ljudske šole ($13\frac{5}{8}$ pole), veljá 33 kr.

Sveti listi, berila in evangelji za nedelje in praznike celega leta in vse dni svetega posta ($22\frac{1}{8}$ pole), veljajo 52 kr.

Zgodbe sv. pisma stare in nove zaveze. Za kat. ljudske šole. S 112 podobšinami in 1 zemljevidom ($17\frac{5}{8}$ pole), veljajo 43 kr.

2. 0 branji.

Abecednik za slovenske šole na Kranjskem (5 pol), veljá 14 kr.

Slovensko-nemški Abecednik (7 pol), 18 kr.

Pervo berilo za slovenske šole ($9\frac{3}{4}$ pole), veljá 24 kr.

„ „ „ „ „ s pesemsko prilogo ($11\frac{3}{8}$ pole),
27 kr.

Drugo berilo za slovenske šole ($16\frac{1}{4}$ pole), veljá 37 kr.
 " " " " " s pesemsko prilogo ($19\frac{1}{8}$ pole),
 47 kr.

Abecednik za slovenske šole ($5\frac{1}{2}$ pole), veljá 16 kr.

Malo berilo za slovenske šole ($10\frac{1}{2}$ pole), veljá 27 kr.

Veliko berilo in pogovorilo za slovenske šole ($16\frac{7}{8}$ pole), veljá
 34 kr.

Abecednik za slovensko-nemške šole ($6\frac{1}{2}$ pole), veljá 18 kr.

Malo berilo za slovensko-nemške šole ($14\frac{3}{8}$ pole), veljá 35 kr.

Veliko berilo za slovensko-nemške šole (28 pol), veljá 65 kr.

Malo berilo za slovenske ljudske šole na Primorskem (10 pol),
 veljá 27 kr.

3. 0 jeziku.

Praktična slovensko-nemška gramatika I. Del. Za II. in III. razred slovensko - nemških šol (14 pol), veljá 34 kr.

Praktisches slovenisch - deutsches Sprachbuch für die oberste Klasse der slovenisch-deutschen Hauptschulen ($9\frac{1}{2}$ pole), veljá 25 kr.

Deutsch - slovenisches Wörterverzeichnis zum Verständnisse der deutschen Lesebücher für die slovenisch-deutschen Schulen ($7\frac{3}{4}$ pole), veljá 21 kr.

4. 0 številjenji.

Jeden krat jeden ($\frac{1}{8}$ pole), veljá 2 kr.

Računica za slovenske šole na deželi ($9\frac{1}{2}$ pole), veljá 25 kr.

5. Knjige za nedeljske šole.

Ponovilo potrebnih naukov za nedeljske šole na kmetih ($46\frac{3}{4}$ pole), veljá 70 kr.

Ponovilo potrebnih naukov za nedeljske šole na kmetih.

Pervi del: Zgodovina sv. vere (12 pol), veljá 28 kr.

Drugi del: Navod pobožnega življenja in lepega zadržanja. Spišovanje listov (10 pol), veljá 25 kr.

Tretji del: Vodba modrega kmetovanja ($11\frac{7}{8}$ pole), veljá 28 kr.

Kratek popis cesarstva avstrijskega sploh in njegovih dežel posebej (bolj za realke, $24\frac{7}{8}$ pole), veljá 85 kr.

6. Pomočne knjige.

Poduk za katoliške dušne pastirje v njih razmeri k ljudskim šolam, v deželah: Ogerski, Hervaški in Slavonski, v serbski vojvodini in temeškem banatu in na Erdeljskem (1 pola, 4⁰), veljá 5 kr.

Napeljevanje za šolske oglednike po kmetih ($\frac{1}{2}$ pole), veljá 2 kr.

Začasni poduk za katoliške nadglednike šolskih okrajev ($1\frac{1}{4}$ pole, 4⁰), veljá 6 kr.

Navod iz glave (za pamet) poštevati z mnogimi vajami in nalogami ($11\frac{1}{2}$ pole), veljá 28 kr.

Opomin. Vse te knjige prodaja zaloga c. k. knjig za ljudske šole na Dunaji, pa jih preskerbljujejo tudi drugi bukvarji po mestih, kateri prodajajo šolske knjige.

Narava in človek

v svoji pravi složnosti.

Spisal Živkov.

(Dalje.)

Tu se očitno vidi, da ni vsaka žival za glasbo; le eno mikajo in očarjajo blagi glasi, do drugih mnogih nimajo moči. Vsaki dan se lahko čuje, kako neki pes nemilo tuli, če se kaka žalostna zaigra, ali otožno laja, kedar zvoní, vsi drugi so pa tiho.

Tudi se pripeti, da se tiči s svojim petjem vedrijo. Bolj čversto ko on poje, urneje dela ona gnejzdice. Slaviči se slavicom s petjem prikupujejo. Slavice se vselej naj jaznejšega in mičnejšega pevca tovarša izvolijo. Same sicer niso pevke, vendar se dobro umijo na pesmi, in so tanke sodice. Ta dar gre celó takim pticam, pri katerih ni nobenega petja.

Slaviti laški skladavec Ferd. Bertoni v Benetkah je imel golobico v svoji sobi, ktere uho se je v glasbi tako izurilo, da se je iz njenega obnašanja očivestno vidilo, kako močno zanimivo igra pesem svojega gospodarja. Ko berž na glasoviru udari na strune, zletí na njegovo pokrivalo, in radostno kima. Če pa kak glas nevbrano zadoni, jo očitno zaboli in razžalosti, in če jo s krivimi glasi navlašč draži, se hudo razčmeri, in pika igravca kaj ostro v roko ali nogo v dokaz, da je zares jezna. Neki Bertonov znanec je pravil, da ga je sram pred tako ostro sodico igrati. Smejali so se mu; ali Bertoni poterdi, da njeni razsod zares nikomur ne prizanaša. Večkrat jo mora v drugo sobo odpraviti, da mu učencev preveč v zadrege ne spravlja; in jim ne naganja rudečice.

Tičja pevska žila je zares prečudna; ali mi smo jo tako navajeni, da se le malo čudimo, ako se nam o tej zadevi tudi kaj posebnega pripoveduje. Če o narovoslovji beremo, da žvižga mravljejed vse glase osmične in različne premile napeve vse bolj jarno mično in nježno od slaviča, nas to bolj zanimiva ko zavzema. Taka je pri drozgu posnemavcu, kateri ima sicer svoje lastne pesmi, pa tudi kaj lahko posnema napeve drugih tičev, in to tako preizverstno, da jih mičneje prepeva, in se zategadel bolj od slaviča štima. Ludovik XV. je imel kanarčeka, kateri je 10 napevov iz neke vvodnice od konca do kraja na tanko žvižgal. — Vse to še nas ne navira preveč, ker ni po samem sebi, temuč le po svoji meri in izverstnosti kaj nenavadnega. Neradi

pa verjemo, da bi vedili tiči vkup večglasno in popolnoma so-
glasno peti, kar se bere od sariamov (penelope). Scheitlein
piše: „Neki tiči so celó za kratke besede, da eden prvi, drugi
pa drugi glas poje“. Pa to še so saj tiči; nikakor pa se ne
zdi verjetno, da bi celó krastača (krapavica) vgodno pela: „V
Guinei piše Oken, „poje gerbasta krastača — (systema)“. Lihtaka,
kar pravi Plinij: „Vse konjištvo Sibarcev se je po
glasbi plesaje premikalo“. *) Bonnet pripoveduje, da je v
Parizi vidil podgane po glasbi na vervi plesati z manjgico v
tačicah; drugih osem, pa pleše ob enem ples glediščni in to
tako na tanko po glasbi, ko naj bolj izrjeni plesavec!!

Na tej poti pa srečamo marsiktero še ne razodeto skriv-
nost. Neki glasi in napevi n. p. ne mikajo nikakor neke živali, drugi
pa jo očitno zavnimajo, taka je z nekimi orodi in doni. Len-
cev prijatelj je imel kanarčeka, kateri ni porajtal njegove godbe,
dokler ni na glasko c dur potegnil. Ko berž pa ta glas zadoni,
je ves posluh, zletí godcu na ramo ali gosli, in poje ž njim na
vse gerlo. Kaj podobnega sem doživel sam pri nekem psu. Le
pri otožnih napevih glasovirnih je nemilo javkal, drugih ni po-
rajtoval. Le tistokrat je vselej od sosedovega slemena neka
golobica k oknu poslušat priletela, kedar je izverstna glasovirka
Larova igrala neki napev iz pevoigre „Admet“, in sicer nikoli.
Po tem napevu je koj nazaj zletela.

Izverstni glasovirec Benati, ko vidi pri svojem kodru,
da ga kaj rad igrati poslušá, si zmislí ga naučiti, da bi po os-
mici vse glase lajal. Na različnih glasbenih orodih mu osmico
vглаšuje (vdonuje), pa vse zastonj. Poslednjič si omislí 7
vbranih zvončekov, v ktere zaporedoma bije, in v 9 dneh mu
vé koder po osmici lajati — ali osmičkati.

Šolska kratkočasnica.

Pri nekem šolskem spraševanju popravljajo šolski oglednik učil-
telju med drugim tudi to, da ni prav, če učenci pri številjenji številji
z denarji, ki jih še ne poznajo, in jih še niso vidili, ter naročajo:
„Gospod učitelj, vi morate učencem vse posamne denarje djansko

Umetni jezdicí sihdob nam to poterjujejo: ravno ko vojaški verno po glasbi
stopajoči.

kazati, zakaj, kar se učenci učé, morajo tudi z očmi resnično viditi. Šola brez kazavnega nauka je dolgočasna, in morí duha“. — Učitelj se ponižno priklone, in pravi: „Vaša opomba, gospod oglednik, je gola resnica; toda po pravici vam povem, da do sedaj še sam nisem tako srečen, da bi poznal kaj več denarjev, kakor jih poznajo moji učenci“.

Dopisi in novice.

Iz Velikovca. 22. dec. (Pervi shod učiteljev zavoljo društva za napredovanje.) V sredo preteč. l., 19. decembra, smo se tú zbrali skorej vsi učitelji naše dekanije in dva iz Doberlevasi, da bi vpeljali društvo, ktereга lepi namen bi bilo napredovanje, naj se učitelji naši zmiraj boljše izurjajo in se boljšajo naše šole. Učiteljeva naloga je velika! Kako hudo in težko je pri tem delu! Da se pa vse prav in vestno storiti more, potrebno je zmirej boljšega izurjenja v svojem stanu. Zatorej smo tudi tukaj izrekli željo, da naj se napravi učiteljsko društvo, in res zgodilo se je tako. — Okoli 10. ure dopoldne omenjenega dne se zberemo v izbi 4. razreda velikovške glavne šole in pretresamo marsiktere reči. Sklenilo se je tudi nazadnje, naj bo tak shod vsak mesec enkrat. Vselej naj dva učitelja, ktera se popred volita, vsak eno pedagogično jima napovedano nalogo v očitni seji izveršujeta. Drugi družniki naj pa njuno izdelovanje na reščeto vzamejo in svojo kritiko delajo. Po tem je bila volitev društvenega voditelja in zapisovavca. Za voditelja je bil izvoljen g. Bogomir Nikl, podučitelj v 2. razredu, in za pisarja Janez Zima, podučitelj v 1. razredu na glavni šoli v Velikovcu. — Dalje se je pogovarjalo o tem, ktere pedagogične knjige in časopise naj si naročimo. Naročili se bomo tudi na „Učiteljskega Tovarša“. Vsak družnik (kterih je 14), plača na mesec 50 kr. Prihodnji shod je 9. januarja 1867. O tem drugikrat kaj. *)

Učitelji! le krepko na noge, da pokažemo svetu, kaj je naša naloga in kako se ta dá k sreči vsega človeštva izpeljevati! („Slov“.)

Iz pod Grintovca. Kaj praviš, „Tovarš“, kako je to, da so vsi prelepi ukazi, ki zadevajo šolo in učitelja, tako malo rodovitni, da učitelji sim in tje še ne vemo, ali imamo še kaj pravice do svoje zao-stale plače, ali ne. Tudi jaz imam pri srenji še nekaj goldinarjev shranjenih za boljše čase, to je, za take čase, kedar se bodo učiteljem enako c. k. vradnikom na tanko plačevali njihovi dohodki. Jaz menim, da učiteljeve plače nikakoršna druga postava ne bode vredila in stanovitno vresničila, kakor tista, ki poreče. „Vé srenje na deželi še sim ter tje ne znate, ali tudi nočete po zasluženji plačevati svojih učiteljev, zato bote od sedaj za naprej plačevale pri c. k. davkih toliko več, kolikor dajete sicer učitelju. Učitelj pa bo vsaki mesec iz

*) Prosimo, povejte tudi „Tov.“ kaj o tem hvalevrednem napredovanji!

državne ali deželne denarnice dobival svojo odmerjeno plačo“. Dokler takega ukaza ne bo na svetlem, bodo učitelji imeli vedno svoje dolžnike pa tudi dolgove pri svojih upnikih. — c.

Iz Ljubljane. M. M. „Freie pädagogische Blätter“ imenuje se šolski list, ki je v novem letu na Dunaji začel izhajati. V svojem programu pripoveduje g. vrednik A. Chr. Jessen (Jêsen), da je nesreča v poslednji vojski I. I. nasledek pomankljivega ljudskega izobraženja v Avstriji. Šolstvo se pa le more predružačiti (reformirati) po učениkih, kateri dobro vedó, kaj in kako. Svet je tedaj začel skerbeti za dobra učiteljska izrejališča (Schullehrer - Seminarien.) Dunajsko mesto je to kaj lepo začelo. Starejši učitelji se vendar ne morejo po seminarjih učiti; njim so pripomočki do daljnega izobraženja bukve, posebno pa pedagoški listi, ki razumevajo čas in njegove tirjatve, ki govoré serčno in doslednje.

In takšen šolski list hočejo biti „Svobodni pedagoški listi;“ borili se bodo za resnico in pravnost, in se resno poganjali za napredek. Njih vtemelitelji so neodvisni možjé, ki ne gledajo ne na levo, in ne na desno, in izrekovaje svoje misli, ne pričakujejo vnanje koristi, pa se tudi nimajo bati škode. Tedaj pričakujejo naročnikov in sodelavcev od vseh izverstnih učениkov, ki bodo v njene predale shranjevali svoje skušnje, in bodo tako slišali eden drugega govoriti in ceniti.

Program obeta po svojih predalih mnogoverstnega blagá:

1. Vvodne članke, ki pretresujejo pedagogiko svojega časa; šolske vredbe in preuredbe.
2. Učene razprave iz antropologije v poduk učениkom, da mladost izrejšajo, a ne dresirajo in mehanično urijo.
3. Šolsko stvarino; pred vsem nove zgradbe v učenosti, ktere šolo zadevajo.
4. Dopise iz domače šole in od domačih učениkov, zlasti pa iz nemških krajev.
5. Pedagoški razgled ali pobirke iz domačih in tujih šolskih listov.
6. Slovestvo, zlasti pedagoško, pa tudi spise za mladino i. dr.
7. Raznoverstnega blagá v premišljevanje in razvedrenje.

Izhajajo ti listi od novega leta vsako saboto na celi poli in veljajo za cesarstvo na $\frac{1}{4}$ leta 1 gold.

Res, kaj lep in mnogoversten program! — Po navadi se pa reče: „Kdor veliko obeta, slabo spolnuje“. Bomo vidili, kako se bode uresnil ta pregovor nad tem listom.

Za danes preglejmo prvo številko tega lista.

Vvodni članek ji je: Odgoja pri Jezuitih. („Die Pädagogik der Jesuiten“.) Reči se mora, vrednik pozná svoj čas in ideje, ktere ga pretresajo; tudi moramo priterditi, da dobro pozná Jezuite in njih ravnanje, kakor namreč poreden fantalin ali lažnik dobro pozná tistega, ki mu je zaslužen zaušnico dal, ali ki ga je nesramne laži prepričal. — Poslušajmo pa raji g. vrednika, kaj nam pripoveduje v zeló obširnih in zapletenih stavkih! Dvoje važnih obravnava je bilo v du-

najskem mestnem zboru; še celó vnanji svet jih je pazljivo poslušal, namreč zastran izrejalšča za učitelje in upora zoper jezuitarske naselbine. Te različne reči se vendar v bistvi strinjate, ker Jezuiti, kamor pridejo, ljudstvo izrejajo, njih odgoja pa je zlasti v Avstriji kaj bridki sad obrodila; tedaj bojimo se jih, branimo se jih! Stoletja in stoletja so Jezuiti učilništvo v Avstriji po svoje vravnovali, in sedaj ko je kervava in silna potreba, da se učilništvo zboljša (reformira), in da se ta jezuitarski duh odžene proti nevarnosti novih jezuitarskih naselbin. Ker je temu tako, ne more tedaj vse eno biti, ako se to jezuitarsko načelo podpira in vterjuje z novim kardelom pravih jezuitov, sicer pridejo k nam kakor begunci, pa so vendar dobri za rabo; od te strani proti namreč upiranje in sovraštvo do vsakega zboljševanja šol, katero bi se ne vjemalo s sedanjim šolstvom. Možjé pa, ki se toliko trudijo za zboljševanje šol — (ti so namreč dunajski liberalci v mestnem odboru, ki hočejo osnovati brezverni [konfessionsloses] pedagogium in šole tergati cerkvi iz roke; ki tedaj sami nejeverci hočejo tudi nejevero v šolo vpeljati) in se na postavni poti za to borijo; kaj mar taki možjé se ne bodo brigali za te neznane prišelce in bi jih imeli kar za tučce, ki so k nam pribežali! ker je znáno, da jezuitarska vojska — in v tem se slavno razločuje od drugih vojakov — ni nikdar pri miru, in kjer se vstanovi, in kamor jih veter zanese, dela neprestano in nevtrudljivo za namen, kateri je v tem redu (jezuiti namreč delajo za svojo lastno in za izveličanje svojega bližnjega) — pred vsem pa se trudi za izrejo mladine, spodriva in spodkopuje svoje nasprotnike, — kateri se ž njimi v misli in načelu pri odgoji ne vjemajo more drugače biti).

Prav je tedaj storil mestni odbor (dunajski), da se je ustavil zoper naselbine pedagogov — ker vsi jezuiti so pedagogi (to so menda tudi vsi pravi svečeniški, ki gorijo za čast božjo in zveličanje neumerjočih duš), ker dolžila ga je država, da prestopa svoje okrožje, ko je hotel vpeljati šole za daljno izobraževanje učenikov, (menda pa ne le v vednosti, temuč tudi v vnemarnosti do vsake vere). Kamor pridejo Jezuiti, nevtrudljivo delajo, in njih vpliv se tako hitro ne zgubi, tedaj je odbor po pravici se upiral zoper njih naselbino; ko bi bil to storil le iz demonstracije, upravičeno bi bilo. Vendar če so Jezuiti odpravljani in se jih ubranimo, zmaga še ni gotova; če hočemo šolstvo zboljšati, treba se je znebiti tistega jezuitarskega duha, ki je v Avstriji tako globoko vkoreninjen, in je tako v navadi, da so se ga mnogi čisto navzeli, dasiravno bi se sramovali, ko bi jih kdo prijatelje jezuitov imenoval.

Tako pišejo „Freie Blätter“ v vvodnem članku, in taki duh veje iz tega „Jeséna“. — Šola v Avstriji je še preveč verna, to je tisti jezuitizem, ki vlada po šolah; odpraviti se mora, sicer ni mogoče šol zboljšati. Strašno so liberalci boječi, ker njih tisoče se boji kakih 3 — 4 jezuitov!

Bilo je v začetku letošnje vojske, ko so vsi liberalni listi, kakor na višjo komando začeli pisati zoper katoliško cerkev; v jeseni pa se po vseh liberalnih listih razlega krik in vik zoper jezuite; sedaj naj

pa kdo pravi, če niso otroci temè modrejši, nego otroci luči v svojem ravnanju. Društvo (frajmavrarsko) zapoveduje, njih pisachi pa po nebrojnih časopisih vsi na enkrat glas povzdigujejo; koliko pa je na primer ljudi, ki bi dobre liste, ki v katoliškem duhu pišejo, hotli podpirati! *)

Liberalna stranka skuša pa pred vsem učitelje na svojo stran pridobiti, obeta jim hribe in doline; učeniki pa večidel brez premislica potegnejo za stranko, ktera jim obeta višjo plačo, dasiravno jih dostikrat le za nos vodi; tako si je tudi, kakor vidimo, izvolila „Freie pädagogische Blätter“ za svoj list in učenike si pridobila, da trosi z njih pomočjo svoje nauke dalječ na okoli in globoko med ljudstvo; vsi taki pisatelji so vedoma ali nevedoma pomagachi prekucijske stranke, in taki listi se potem izboru (élite) učiteljev ponujajo, ter se ponašajo, da so odvsnisni, in se nikomur nočejo prikupovati. (!)

Naj za danes povemo še to, da bojo „ti svobodni listi“ hodili k Diesterwegu v šolo, ker že v prvem listu so prinesli dva lista od tega sicer izvrstnega pedagoga, pa nevernega racionalista.

— Milodarna vstanova s 26 gold. 40 kr. letnih obresti, ki jo je izsluženi normalkini vodja, c. k. šolski svetovavec in častni korar, preč. g. Jan. Nep. Schläker vstanovil za učiteljske vdove, je od 1. avg. 1866. l. do tega časa 1867. l. razpisana, da se bo drugi vdovi podelila. Ako je kje kaka vdova, ki ne vživa nikake druge vstanove in hoče za to prositi, naj s pričali dokaže, da je revna, da lepo živi, in da je nje mož naj manj deset let pošteno služil za učitelja malih šol na Kranjskem. Prosnje naj se oddajajo pri preč. knezoškofijskem konzistoriji v Ljubljani do konca prihodnjega mesca.

— Vsled okrožnice preč. ljublj. konzistorija 13. okt. l. 1862 s št. 1716/₂₆₉ se tudi letos razpisuje šest Metelkotovih daril po 50 gl. učiteljem za to leto. Preč. okrajni šolski ogledniki naj tedaj naznanjajo učitelje, ki skerbno obdeljujejo slovenski jezik in pospešujejo tudi sadjerejo.

— Zlati križec za zasluge od Njih veličanstva sta prejela preč. Janez Škofic, fajmošter v Suhoru in čast. g. D. Demšar, učitelj v Senožečah — prvi za svoje zasluge za občinski prid in za zasluge za cerkev in šolo, drugi tudi za zasluge za občinski prid, ker je bil poslednji čas srenjski župan in že 26 let — pridni senožeški učitelj. Slava!

— Dobili smo že davno naznanjene „Pesmi za mladost, naj več za deške in dekliške šole. Eno- dva- in triglasno postavil Anton Nedvèd, c. k. učenik godbe. Veljajo v mehkih platnicah 20 kr. Na Dunaji. V ces. kralj. založbi šolskih bukev. 1866. Ti napevi so sicer pridjani k našim „Berilom“, prodajajo pa se tedaj tudi v posamnem vezku, in imajo prav lično natisnjeni te le pesmi z napevi: 1. pred šolo: „Pustite k meni otročice!“ 2. po šoli: „Za vse, kar smo se naučili“, 3. veseli učenec: „Veselo veselo kar v šolo hitim“, 4. jutranja molitev: „Veseli in zdrav sem zbudil

*) To skuša tudi „Tovars“, kteri ima iz med duhovnih pisateljev le samo enega stanovitnega.

se“, 5. večerna molitev: „Minul je zopet mi en dan“, 6. lahko noč: „Svetlo solnce se je skrilo“, 7. hoja za Jezusom: „Otrok po poti gre“, 8. češčena si Marija: „Ko v jasnem pasu primigljá“, 9. kje sem domá: „V nebesih sem domá“, 10. mlado jagnje: „Mlado jagnje lepo belo“, 11. angel varh: „Po svetu angel hodi“, 12. zlati čas: „Oj zlati čas, oj zlati čas!“ 14. tri lepe cvetice: „Prelepo cvetejo cvetice spomlad“, 14. kaj cvetice pravijo: „Na trati zeleni cvetice cvetó“, 15. studenček: „Iz pod skale, 'z póke, male“, 16. solnce vse oživlja: „Oj solnčice ljubo, kak siješ lepó!“ 17. zjutraj: „Solnce milo prisvetilo“, 18. večerne misli: „Lepo migljá večerni žar“, 19. zvonikarjeva: „Ko se zaznava“, 20. večerna pesem: „Glejte že solnce zahaja“, 21. Marija pomočnica: „O Devica, pomočnica!“ 22. zvezde: „Tukaj gori se neznaní“, 23. večerno solnce: „Kak lepo se solnce ozira“, 24. pomlad: „Pómlad mila odklenila“, 25. na sv. telesa dan: „Trosimo cvetice“, 26. huda ura: „Solnce vroče se je skrilo“, 27. zima: „V dolinah po hribih“, 28. naše življenje je popotvanje: „Popotvanje bratje“, 29. večerna rosa: „Povsod je tiho“, 30. kaj imam: „Očesi dve imam“, 31. pastirska pesem: „Na trati zeleni“, 32. ribica: „Tam siva gora mi stoji“, 33. Bog za vse skerbi: „Na zemlji miške najti ni“, 34. predica: „Le predi, dekle!“ 35. popotnikova pesem: „Popotnik pridem čez goró“, 36. na goro! 37. cesarska pesem. V predgovoru pravi g. skladatelj: „Spoznavši, kako potrebne so šolske pesmi za našo mladost, sem se veselo lotil tega dela, in sem zložil izvirne napeve k pesmam, ki so v dveh šolskih „Berilih“. Upam, da bode ta mala zbirka lahkkih in prostih pesmic dobro došla učiteljem in mladim pevcem. Ne razlagam tukaj, kako potrebno je šolsko petje; samo to opomnim, da se s šolskim petjem naj bolj budí veselje do petja in do godbe, da se ž njim obrazuje duh in serce, in da se ž njim zeló povzdiguje cerkveno in ljudsko petje“. Učitelji, vidite! zopet imamo lepo pomoč za naše šole.

— Časopis „Primorec“ v Terstu je prišel v večji obliki na svetlo. Voščimo mu obilo bravcev!

— G. A. Marušičev časnik „Domovina“ je tudi že na svetlem. Prav lepih reči nam obeta!

— Slovenski rodoljubi na Štajerskem bodo v Mariboru izdajali nov list z imenom „Slovenski gospodar“. Izhajal bo dvakrat na mesec na celi poli, in bo veljal za celo leto 2 gold. Naročnina naj se pošilja g. dr. Mat. Prelogu, odgovornemu vredniku tega lista. Slovenski listi rastejo tedaj kakor gobe iz tal. Bog daj vsem dovolj spretnih pisateljev pa dovolj naročnikov!

— V Ljubljanski višji gimnaziji je izpraznjena in razpisana profesorska služba za klasično filologijo in slovenščino z 942—1050 gold. dohodki in s pravico 10 letnih doklad. Upamo, da na to mesto pride kak spreten domačin, katerih se nam ne manjka.

— Kranjski deželni odbor je za naj boljšo priročno knjigo za slovenske župane razpisal 200 gold. darila. Rokopisi naj se pošiljajo do konca mesca aprila t. l. Taka knjiga bo koristila tudi pri šolskem pod-

uku. Sedaj še tudi nimamo dobre šolske knjige, ki bi učence učila umnega gospodarstva; kaj pa, ko bi slavni deželni odbor po zgledu marskega tudi to knjigo vzel pod svoje krilo!

— Ravno kar je v g. Egerjevi tiskarnici v Ljubljani prišla na svetlo zanimiva knjiga: „Slovinci, kaj čemo?“ Spisal dr. Jože Vošnjak v Slovenski Bistrici. Cena 25 kr. Drugo več o njenih dobrih sestavkih.

— Nova postava o vojaščini zapoveduje 12 letno vojaško službo, in sicer 6 let o vojskinem času pod zastavo, 6 let pa v rezervi. Tudi učitelji niso oproščeni, toda ti bodo samo 3 leta služili, in bodo potem 9 let v rezervi; pa tudi v teh treh letih lahko dobé odpust. Ako pa pristopijo prostovoljno, služijo samo eno leto, in so potem 11 let v rezervi.

Premembi v učiteljskem stanu.

G. Anton Gogala, učitelj v Bégnah na Gorenškem, je imenovan zgledni učitelj. — G. Nikolaj Stanonik, učitelj v Starem tergu pri Poljanah, je za terdno postavljen.

Listnica. G. V. S. v Š. J.: Ne vemo, ktere knjige mislite, zato vam jih ne moremo poslati. — G. S. L. v C.: Tablice za pisanje dobite pri gg. Giontinitu, Gerberji, Terpinu, Karingerji i. t. d.; ktere so pa boljše, jih sami poskusite! — G. T. Kr. pri sv. Gr.: Željenih reči v slovenskem jeziku nimamo. — Sl. čit. v Sevnici: „Tov.“ velja za celo leto 2 gl. 50 kr.; dobili pa smo le 2 gl. 25 kr. Prosimo še za 25 kr.! — G. P. K. pri sv. Tr.: Belarjevo mašo smo vam poslali. „Veni creatur“ pa se ne dobi natisnjen. — G. Fr. B. pri sv. M.: Lanskega „Tovarsa“ še sedaj dobite po navadni ceni za 2 gold. 50 kr. — G. J. V. v Š. P.: Vi bi radi zvedili premembe v učiteljskem stanu iz lavantinske škofije. Naznanili jih bomo precej, ko jih dobimo. Dosedaj je bil g. učitelj Irgolič v Mariboru tako vljuden, da nam jih je preskerboval, upamo, da nam jih bo tudi še v prihodnje. Prosimo! — G. J. H. v Š.: Radi bi vam vstregli in natisnili vaš dopis, toda ne vemo, ali bi res kaj prinesel dobička, ali ne, morda le več nevolje. G. „Slovenčev“ dopisnik, ko je pisal o sedanjih učiteljih, in je djal, da „učitelji sedanje dobe ne umejo slovnice“ i. t. d., je res učitelje gledal skozi pretamne očnice, toda tu pa tam je tudi govoril golo resnico, ker tudi „Tov.“ pozná že precej dobro marsikoga, ki ga sedanja šolska omika tlači kakor mora polni želodec, da ne stori ničesa, kar ni po njegovi volji in pameti. Da med take nihče ne more prištevati tudi vas, vam gotovo priterjuje dobra svest. Delajmo prav, in ne poslušajmo, kaj pravi ta pa uni!

Iz Gorenskega smo dobili odperto pismice učiteljem, v katerem se učiteljem živo naroča, da naj pri sedanjih volitvah tudi oni pripomorejo, da se v deželni zbor volijo možje, ki so verli domoljubi itd. Radi bi natisnili to pismice, ako bi bil naš list bolj političen; v pedagogičnem listu pa ne smemo o tem preveč govoriti, sicer — G. g. učitelje tedaj zavračamo o tej zadevi na druge domače časopise, ki to reč ravno sedaj izvrstno obdelujejo.

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milic.